

R C5 01

МЕРЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ УНУТРАШЊЕГ ТРЖИШТА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ОКВИРУ ЗИМСКОГ ПАКЕТА ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ

МИЛИЦА БРКИЋ ВУКОВЉАК¹, ПЕТАР МАКСИМОВИЋ, БИЉАНА ТРИВИЋ
АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД

СРБИЈА

Кратак садржај — Европска комисија је 30. новембра 2016. представила план следећих корака у Европској Унији које је потребно предузети да би се убрзао процес преласка на „чистију енергију“. Овај пакет има три главна задатка: побољшање енергетске ефикасности, повећање учешћа Европске Уније у обновљивим изворима електричне енергије и обезбеђивање непристрасних услова за све потрошаче енергије. У раду је дат преглед кључних аспеката бројних предлога измене легислативе у циљу формирања унутрашњег тржишта електричне енергије.

Кључне речи — Зимски пакет - Потрошачи - Енергетска ефикасност - Обновљиви извори електричне енергије

1 УВОД

Дугоочекивани пакет докумената под називом “Clean Energy For All Europeans” („Чиста енергија за све Европљане“), који се састоји од многобројних предлога легислативе заједно са пратећим документима ради даљег формирања унутрашњег тржишта електричне енергије Европска Комисија је објавила новембра 2016. Зимски пакет, како се другачије назива овај пакет, представља део свеобухватног пакета Европске Комисије који се састоји од преко 40 планираних мера, први пут најављених фебруара 2015. са идејом да се на тај начин ојача и стандардизује тржиште електричне енергије Европске Уније. [1]

---

¹ Теразије 5/В, 11000 Београд, Србија, e-mail: milica.brkic@aers.rs

Главни циљеви Зимског пакета су :

- да се успостави заједнички модел тржишта електричне енергије Европске Уније и осигура адекватност електроенергетских система Уније;
- да промовише бољу тржишну интеграцију енергије добијене из обновљивих извора и процену одрживости биоенергије;
- да унапреди енергетску ефикасност, „чистоћу“ енергије, енергетске перформансе, укључујући и енергију потребну за зграде, у индустрији (еко-дизајн), за потребе иновација и у транспорту, који заједно, уз подршку обновљивих извора, помажу остварење климатских циљева Европске Уније; и да спроводе правила о управљању енергетиком Европске Уније. [2]

С обзиром на обим тема који зимски пакет уређује у раду је дат акценат на успостављање заједничког модела тржишта електричне енергије Европске Уније, како интерног тако и малопродајног.

Зимски пакет садржи следеће законске предлоге:

- Предлог за измену Директиве о заједничким правилима за унутрашње тржиште електричне енергије;
- Предлог за измену Уредбе о унутрашњем тржишту електричне енергије;
- Предлог за измену Уредбе о ACER;
- Предлог Уредбе о спремности на ризик у сектору електричне енергије и престанку важења директиве о сигурности снабдевања;
- Предлог за измену Директиве о обновљивим изворима енергије;
- Предлог ревидиране Директиве о енергетској ефикасности;
- Предлог ревидиране Директиве о енергетским карактеристикама зграда и
- Предлог Уредбе о управљању Енергетском Унијом.

1.1 Дизајн тржишта електричне енергије

Нови дизајн тржишта електричне енергије има за циљ да боље одговара будућим тржиштима електричне енергије, која ће обележити више променљива и децентрализована производња, повећана међузависност прекограничних система и веће могућности за потрошаче да учествују на тржишту с аспекта одзива на потражњу, сопствене производње, коришћења паметних бројила или складиштења енергије.

1.2 Предлог Директиве о заједничким правилима за унутрашње тржиште о електричној енергији

Предлог је заснован на постојећој Директиви 2009/72/ЕС, која остаје на снази. Прерађена Директива је проширеног делокруга надлежности и садржи одређене суштинске промене и модификације:

- Опште организовање тржишта: додатни подстицај за тржишно засноване цене за снабдевање са могућношћу јавне интервенције за угрожене потрошаче, по строгим условима уз обавештење Комисије.
- Потрошачи: јачање и проширење права потрошача. Потрошачи ће, између осталог, имати право да:
  - закључе ценовно динамичке уговоре који одражавају цене берзе односно спот тржишта и ограничавају накнаду за прекид уговора,
  - склапају споразуме са понуђачима услуга потрошње и агрегаторима потрошње (без пристанка снабдевача),

- приступају и користе без накнаде алате за поређење цена, као и функције паметних бројила,
- да се ослоне на детаљна упутства система за наплату и обрачун.

1.3 Оператор дистрибутивног система ("ОДС") и његова улога у набавци мрежних услуга у циљу осигуравања флексибилности, складиштења и места за пуњење електричних возила

ОДС ће обављати послове који се односе на:

- употребу флексибилности (укључујући и набавку стандардизованих услуга из ресурса као што су дистрибуирана производња, одзив потрошње на захтеве система, складиштење,
- размена информација и координација са оператором преносног система и
- израда плана развоја мреже на 5 до 10 година, коју подноси националној регулаторној агенцији за енергетику на сваке 2 године.

Оператори дистрибутивних система морају имати довољно људских ресурса са адекватним финансијским ресурсима за обављање тих послова. Штавише, ДСО ће бити додељене улоге:

- интеграције електро-мобилности у електричну мрежу (на пример тако што ће омогућити повезивање на мрежу приватних али и јавно доступних станица за пуњење електричних возила, као и
- по питању власништва, развоја и управљања складиштима. Ови задаци биће засновани на принципу да ОДС није дозвољено да развија системе за пуњење и складиштење који не испуњавају одређене критеријуме укључујући непристрасност и подједнак интерес за све кориснике. Намена употребе складишта је ограничена на омогућавање сигурног, ефикасног и поузданог рада дистрибутивног система уз обавезу одобравања од стране националних регулаторних тела, при чему потенцијални интерес других субјеката се процењује на рок од најмање пет година.

1.4 Оператор преносног система

Постојеће одредбе у погледу задужења су умногоме побољшане, са акцентом на појашњења у погледу складиштења енергије, системских услуга и оснивања новог ентитета - такзованих регионалних координисаних центара управљања. У новом предлогу легислативе оператори преносних система ће координисати рад са операторима суседних система путем регионалних центара управљања (предвиђено је постојање правног оквира који регулише координацију и кооперацију између регионалних центара). Оператори преносних система су такође задужени:

- за набавку системских услуга од учесника на тржишту, у циљу обезбеђења сигурног управљања системом, на транспарентан, недискриминаторан и тржишно заснован начин,
- да осигурају учешће свих учесника на тржишту на ефикасан начин и
- да израђују десетогодишње планове развоја система и то на најмање две године.

Операторима преносних система није дозвољено да поседују, управљају или уређују складиштење енергије или јединице које обезбеђују системске услуге, осим у случају посебних унапред одређених ситуација и под унапред дефинисаним посебним условима . У случају одступања, узрокованих овим специфичним условима, морају бити обавештени и Комисија и ACER.

1.5 Национална регулаторна тела

Национална регулаторна тела добијају нове компетенције и задужења Зимским пакетом, која се у највећем делу односе на регионалну сарадњу у погледу прекограничних питања, укључујући оснивање и функционисање регионалних центара управљања. У циљу остваривања новонасталих обавеза улога националних регулаторних тела је ојачана у оквиру проширених

надлежности како би им било омогућено доношење обавезујућих одлука у испуњењу задатака из области електричне енергије и регионалних управљачких центара. Проширене су надлежности регулаторних тела у погледу спровођења истрага, давања инструкција при решавању спорова, права да захтевају информације и податке и да изричу казнене мере.

2 ВЕЛЕПРОДАЈНО ТРЖИШТЕ

Са становишта Комисије нови амбициозни дизајн тржишта електричне енергије неопходан је не само да би се на њега рефлектовале промене у техничким захтевима на страни производње или система већ и да би се изашло у сусрет потребама корисника система, њиховим очекивањима, остварењима стварних погодности увођењем нових технологија, олакшавању инвестиција посебно у обновљиве изворе и производњу са ниским садржајем угљеника и да би се препознала међусобна зависност европских земаља чланица по питању енергетске сигурности.

Дизајн тржишта представља сет споразума који дефинише начин понашања учесника на тржишту, начин на који производе, тргују, користе електричну енергију, али и систем. Важно је обезбедити да је могуће у новим оквирима трансформисати енергетски систем тако да се уједно омогући свим корисницима система (генераторима, потрошачима - индустријским и домаћинствима), укључујући и оперatore система, да искористе све предности нових технологија [3].

2.1 Регионални управљачки центар

Са становишта Зимског пакета у погледу управљања преносним системом треба поћи од тога да су мреже често третиране као хардвер за добро функционисање велепродајног тржишта електричне енергије као софтвера. Идеја водиља Комисије како би осигурала што је више могуће координисан регионални приступ управљања преносним системима је креирање Регионалних центара управљања (Regional Operational Centres - ROCs). Надзор ових центара на европском нивоу би до одређеног нивоа требало да буде у надлежности ACER.

Сви оператори преносног система у оквиру једног региона, именованог од стране ACER, ће у складу са својим новим обавезама и надлежностима бити у обавези да оснује Регионални центар управљања, на територији једне од земаља које припадају региону. У складу са чланом 32(3) Уредбе о унутрашњем тржишту електричне енергије (тзв. енергетска уредба) Регионални центри управљања ће имати улогу оператора преносног система на регионалном нивоу [4]. На регионалним центрима је да успоставе оперативне планове са циљем да обезбеде ефикасан, поуздан и сигуран рад те регионалне интерконекције. Све обавезе Регионалних центара управљања побројане су у члану 34 ове уредбе и оне се у најкраћем своде на то да они треба да: обезбеде координисане прорачуне капацитета, да олакшају набавку капацитета за балансирање на регионалном нивоу, направе регионални (од недеље унапред до унутардневног) план адекватности прогнозе система и припреме активности које се предузимају у циљу смањења ризика, као и друге активности везане за координисано управљање системима у кризним ситуацијама. Правно гледано, Регионални центри управљања доносе одлуке које су обавезујуће за оперatore преносних система који су његови чланови (члан 38 наведене уредбе). С друге стране Регионални центри управљања подносе извештаје о својим активностима како ACER тако и надлежним националним регулаторним телима.

Интересантно питање које се намеће је ко ће сносити трошкове регионализације. Предлог уредбе још увек не обрађује део расподеле трошкова и бенефита регионалне кооперације. Једино је извесно да се они неће равномерно преносити на све чланице. Предлогом уредбе Регионални центри управљања надопуњују улогу оператора преносних система преузимајући на себе управљање на регионалном нивоу. У циљу испуњења својих обавеза и обављања функција за које су задужени Регионални центри управљања, они морају бити опремљени са

свим неопходним ресурсима, укључујући и финансијске ресурсе. Национални оператори преносних система ће сносити сами трошкове оспособљавања Регионалних центара управљања за обављање задатака из њихових надлежности. У складу са предлогом енергетске уредбе Регионални центри управљања би могли пренети одговорност на своје кориснике за доношење лоших одлука (на пример у погледу угрожене сигурности система). Наиме, у предлогу уредбе у члану 44 је наведено да Регионални центри управљања морају предузети неопходне кораке да би покрили сигурност која је повезана са испуњењем њихових задатака.

Дугорочно гледано, тенденција увођења Регионалних центара управљања је да сведе националне операторе преносних система на редувантне центре управљања и да би могли у будућности да преузму и инвестиционе одлуке у погледу инвестирања у систем зарад регионалних интереса. Последица оваквих одлука била би да трошкове инвестирања у регионални систем не морају увек да сnose они национални оператори који имају највише бенефита од њих. Ојачања или проширења постојећег преносног система или конструкција нових интерконекција може довести до повећања трошкова за поједине кориснике система где се од националних регулаторних тела очекује да ове трошкове алоцирају на кориснике преко националних тарифних система. Регулаторне одлуке требало би да се доносе координисано, а не централизовано.

Предлог регулативе, односно Зимски пакет, предвиђа оснажену улогу ACER и поред тога што је до сада вешто избегавано да регулаторна овлашћења буду централизована у рукама ACER, као опција која није наишла на добар пријем приликом анализа од стране консултаната [5]. За постизање заједничких енергетских и климатских циљева Европске Уније један од предуслова је боља координација унутар самог ACER-а. Главна улога ACER као координатора (односно платформе за координацију) акција националних регулаторних тела је сачувана, али ограничене нове надлежности које ће бити додељене ACER (у члану 7 и 9 Уредбе о ACER) када појединачне одлуке националних регулаторних тела у случају прекограничних питања могу довести до проблема или недоследности у одлукама везаним за унутрашње тржиште електричне енергије. Примера ради, ACER би требало да добије овлашћење, нарочито у погледу регионалних активности везаних за енергетске системе и поред тога што ће национална регулаторна тела бити надлежни регулаторни центри (члану 8 Уредбе о ACER).

2.2 Интеграција корисника система у veleпродајно тржиште

Комисија је становишта да постоји велики простор на страни потрошње на тржишту електричне енергије који је потребно уредити да би се омогућило и осигурало деловање потрошње у циљу остваривања погодности како за комерцијалне кориснике тако и за домаћинства, и све кориснике система и учеснике на тржишту који производе и троше енергију кроз сопствену потрошњу, а вишкове продају и пласирају у систем. Одзив потрошње представља више од ефикасног коришћења енергије. Штавише он представља важан извор флексибилности електроенергетских система. Активним корисницима је потребно омогућити да могу да померају своју потрошњу у циљ смањења вршних оптерећења у систему на начин да им се дају подстицаји за такво понашање.

Трећи пакет из 2009. није узео у обзир важност потрошње односно није предвидео потребу за управљивом потрошњом и на тај начин није подстакао развијање флексибилног управљања потрошњом или складиштење енергије. Са гледишта Комисије неадекватни тржишни сигнали као и регулаторна ограничења су не стимулишу адекватни ниво управљиве потрошње и активно учешће купаца и потрошача на veleпродајном тржишту.

Све у свему, неопходно је постојање равноправног положаја између конвенционалних извора снабдевања и опција на страни потрошње да би са аспекта ефикасности а трошко размишљало о преласку на функционалнији систем електричне енергије [6].

Питање које се намеће је да ли ће се у регулаторним оквирима системски уклонити препреке за стварање оваквог окружења у свим земљама.

Примера ради, европске директиве прописују само минималне нивое хармонизације. Директива предвиђа да чланице треба да нађу начин да охрабре учешће агрегатора на тржишту и да те агрегације могу да се појаве на тржишту без одобрења осталих учесника на тржишту. Транспарентна правила која би на јасан и недвосмислен начин доделила улоге и одговорности свим учесницима на тржишту би морала да постоје, укључујући и правила и процедуре о начину размене података између учесника на тржишту, као и механизам за решавање насталих спорова.

Комисија сматра да је малопродајном тржишту недостајала динамика конкуренције која би омогућила корисницима да осете бенефите конкуренције на вишим нивоима тржишта. Правила о промени снабдевача су претрпела значајне промене у односу на Трећи пакет с обзиром да су показатељи који су пратили промене снабдевача на малопродајном тржишту дали разочаравајуће резултате у погледу права корисника у промени снабдевача. Истовремено, активни корисници, укључујући и произвођаче за сопствене потребе који вишкове енергије предају назад у систем морају бити охрабрени да производе, чувају и троше, као и да вишкове енергије од оних који је производе за сопствене потребе продају на организованом тржишту електричне енергије, индивидуално или удружено. На овај начин покушава се да се направи баланс између заштите пасивних корисника система, нарочито угрожених купаца, и начина да се охрабре они потрошачи и корисници који могу и желе да активно учествују на тржишту електричне енергије преузимајући на себе ризик које то тржиште са собом носи. Ово за собом повлачи и преиспитивање и процену потреба за промену правила која би могла за последицу имати онемогућавање новим учесницима да изађу на тржиште.

2.3 Малопродајно тржиште

Сагласно члану 5 Уредбе о унутрашњем тржишту електричне енергије основни принцип тржишта је да снабдевачи могу слободно одређивати цену снабдевања својих потрошача. Земље чланице са друге стране имају обавезу да заштите енергетски угрожене купце и то на начин да не интервенишу на пољу слободног тржишта малопродајних цена. Предлогом је предвиђен и транзициони период не дужи од пет година, након чега би ограничавање цена малопродајног тржишта због енергетски угрожених купаца могло да се примењује само у хитним случајевима и под одређеним околностима, уз надзор Комисије која има право да оспори и повуче овакве одлуке. Чланом 9 енергетске директиве одузета је моћ националним регулаторним телима за увођење обавезе постојања јавног снабдевања у погледу одређивања цена. Уколико би се ипак применила обавеза увођења јавног снабдевача цена би морала да буде тржишно заснована, а не одређена. Овај члан 5 енергетске директиве је један од најспорнијих чланова и најчешће дебатовних у земљама чланицама.

У погледу уједначавања начина на који се издају рачуни како би се омогућило што функционалније малопродајно тржиште електричне енергије и олакшало свим његовим учесницима учествовање на тржишту, Зимским пакетом обухваћени су и обрађени (а) цена, (b) утрошена електрична енергија у периоду наплате, (c) име снабдевача, (d) контакт снабдевача, укључујући и контакт за подршку потрошачима, (e) тарифа, (f) период трајања уговора, укључујући и последњи дан трајања уговора, као и последњи датум када је неопходно послати захтев за раскидање уговора у зависности од типа уговора. Предлогом пакета предвиђени су минимални захтеви који морају бити испуњени у погледу издавања рачуна. Испорука која је заснована на фер договорима за потрошаче захтева иновативне компаније које су устању да иду у корак са новим технологијама, укључујући и дигиталне технологије и у стању су да направе понуде напредним потрошачима који желе да преузму активну улогу на тржишту електричне енергије и на тај начин оптимизују потрошњу електричне енергије. При свему овоме неопходно је водити рачуна о начину приступа подацима, као и заштити података као и сајбер сигурности као и могућностима и доступностима технологија високих стандарда [6].

Комисија је посебну пажњу обратила на начин размене података уводећи минималне захтеве у циљу хармонизације. На земљама чланицама је да пропишу ко и на који начин има приступ и којим подацима крајњих купаца уз одобрење крајњих купаца. Под подацима у овом смислу подразумевају се подаци везани за податке са мерних уређаја као и податке о потрошњи, као и податке неопходно за промену снабдевача. Земље чланице са друге стране морају осигурати да се за размену података примењују стандардни европски формати за размену података као и да се обезбеде транспарентне и недискриминаторне процедуре за приступ подацима. Заједнички европски модел за размену података би требало да пропише Комисија у склопу имплементационе уредбе.

Чланом 17 енергетске директиве захтева се од националних регулаторних тела да нађу механизме да охрабре и подстакну крајње кориснике, укључујући оне који нуде управљање својом потрошњом преко агрегатора да учествују заједно са генераторима на недискриминаторан начин на тржишту електричне енергије. Чланом 13 је чак предвиђено да крајњи купац може сам ступити у контакт са агрегатором без претходног одобрења од тренутног снабдевача.

3 ЗАКЉУЧАК

У раду је дат преглед предлога Европске Комисије у оквиру Зимског пакета са акцентом на унутрашње тржиште електричне енергије. Овај амбициозни план за концептуалну промену енергетског сектора каквог данас познајемо проистекао је из недостатака који су резултат примене постојећег Трећег пакета. Намеће се питање да ли овакав концепт уопште одржив и примењив чак и на нивоу Европске Уније. Постоји опречно мишљење и између земаља чланица Уније у примени овог пакета, нарочито у погледу покушаја да се већина ствари централизује и регионализује што се у многоме косе са националним политикама и легислативама земаља чланица. Чињеница је да уколико би се овај предлог прихватио концепт тржишта електричне енергије претрпео би круцијалне и далекосежне промене и то на нивоу сваког учесника понаособ. Тренутно се и међу земљама чланицама, на свим пољима, води велика дебата о сврсисходности и могућности усвајања оваког пакета. Извесно је да постоје контрадикторности и у самом пакету због чега ће независно од концепције за коју се на крају Европа одлучи морати да претрпи одређене измене. Србија је као једна од потписница Уговора о оснивању Енергетске заједнице још увек далеко од примене овог или било ког другог пакета када се усвоји, јер је неопходно да заживи и наиђе на потпуну примену у земљама чланицама Европске Уније да би уопште постојала могућност да се посредством Сталне групе на највишем нивоу Енергетске Заједнице донесе одлука о примени у уговорним странама.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] European Commission news: Commission proposes new Rules for consumer centered clean energy transition (<https://ec.europa.eu/energy/en/news/commission-proposes-new-rules-consumer-centred-clean-energy-transition>) 30. Новембар 2016
- [2] European Commission presents Winter Energy Package, новембар 2016
- [3] European Commission: Transforming Europe's energy system-Commission's energy summer package leads the way. Brussels, 15 July 2015 Press Release (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5358_en.htm), European Commission-fact sheet Energy: New market design to pave the way for a new deal for consumers ([http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-15-5351_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5351_en.htm))
- [4] Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the council on the internal market for electricity (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0861&from=RO>)
- [5] Proposal for recast of the ACER Regulation (COM(2016) 863), European Commission (https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_en_act_part1_v8_0.pdf)

- [6] European Commission, New Electricity market design: a fair deal for consumers (https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/technical_memo_marketsconsumers.pdf)
- [7] European Commission, New Energy Union Governance to deliver common goals (https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/technical_memo_energyuniongov.pdf)

MEASURES TO ENHANCE INTERNAL ELECTRICITY MARKET IN WINTER PACKAGE OF EUROPEAN COMMISSION

**MILICA BRKIĆ VUKOVLJAK, PETAR MAKSIMOVIĆ, BILJANA TRIVIĆ
ENERGY AGENCY OF THE REPUBLIC OF SERBIA**

BELGRADE

SERBIA

***Abstract* — On November 30, 2016, European Commission has presented road map with next steps to be taken in the European Union in order to foster transition process towards „cleaner energy“. This package has three main goals: energy efficiency improvement, increase of renewables participation in European Union and provision of non-discriminatory conditions for all energy consumers. Key aspects of numerous legislation amendments aimed at creation of internal electricity market are presented in this paper.**

***Key words* — Winter package - Consumers - Energy efficiency - Renewable sources.**